

U službi hrvatskoga jezika

Čuvar hrvatskoga jezika – Zbornik radova u čast Stjepanu Babiću.
Ur. Grčević, Mario. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, 2024. (Biblioteka Croatica 8), str. 519.

U nakladi Fakulteta hrvatskih studija izišla je 2024. knjiga *Čuvar hrvatskoga jezika – Zbornik radova u čast Stjepanu Babiću*. Kao što već sam naslov govori, riječ je o zborniku radova posvećenom akademiku Stjepanu Babiću. Urednik zbornika Mario Grčević u predgovoru navodi da je Stjepan Babić bio jedan od najutjecajnijih i najistaknutijih hrvatskih gramatičara XX. stoljeća koji je ostavio neizbrisiv trag u povijesti hrvatskoga jezika i jezikoslovlja. Bio je ustrajni borac za hrvatsku jezičnu samobitnost u ključnim vremenima za njezin opstanak, a njegovim je odlaskom »otišao posljednji među velikanima naše lingvistike koji su u burnoj drugoj polovici XX. stoljeća očuvali autonomnost hrvatskoga književnoga jezika«. Babić je među njima bio jedan od najvažnijih (Predgovor, 9–10).

Zbornik je izišao kao osma knjiga u nizu *Biblioteka Croatica*. U njegovoj realizaciji sudjelovalo je Uredničko vijeće u sastavu Leopold Auburger, Nataša Bašić, Mario Grčević, Sanda Ham, Karolina Vrban Zrinski, ocjenitelji Sanja Vulić Vranković, Marko Tadić i Tomislav Stojanov. Kao tehnički urednik sudjelovao je Ivo-Pavao Jazbec, koji je knjigu opremio vrlo praktičnim »Kazalom imena« (str. 501–517). Zbornik je tiskan uz potporu Zaklade Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske.

Urednik zbornika Mario Grčević u Predgovoru navodi da je zbornik nastao na inicijativu uredništva časopisa *Jezik* (Sanda Ham, Mario Grčević, Nataša Bašić). Ono je Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu 6. prosinca 2019. predložilo da primjereno obilježi 95. rođendan profesora Stjepana Babića objavljivanjem zbornika radova u njegovu čast. Fakultet hrvatskih studija i njegov Odsjek za kroatologiju Hrvatskih studija s tadašnjom pročelnicom Karolinom Vrban Zrinski prihvatili su prijedlog.

Zbornik je predstavljen javnosti u organizaciji Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 24. studenoga 2024. u dvorani Knjižnice Hrvatske akademije. Predstavili su ga urednik prof. dr. sc. Mario Grčević, tajnik Razreda za filološke znanosti akademik Ranko Matasović, prof. dr. sc. Zrinka Jelaska, prof. dr. sc. Marko Tadić i pročelnica

Odsjeka za kroatologiju Fakulteta hrvatskih studija izv. prof. dr. sc. Ivana Kresnik.

U zborniku su objavljena 24 rada. Jedan autor, Vinko Grubišić, autor je dvaju članaka. Ostali su autori Mislav Ježić, Sanda Ham, Martina Grčević, Leopold Auburger, Artur Bagdasarov, Nataša Bašić, Petar Bašić, Stjepan Damjanović, Goran Filipi, Anđela Frančić, Mario Grčević, Zrinka Jelaška, Ljubica Josić, Ivana Kresnik, Mile Mamić, Ranko Matasović, Zvonko Pandžić, Neda Pintarić, Dubravka Sesar, Marija Turk, Sanda Lucija Udi-er i Nina Žavbi.

Radovi su razvrstani u dvije cjeline. Prva cjelina obuhvaća radove o Stjepanu Babiću i njegovu tematsku bibliografiju, a druga cjelina znanstvene članke posvećene uglavnom temama kojima se za života bavio i Stjepan Babić. Tekstualni sadržaj popraćen je slikama (fotografijama) Stjepana Babića u društvu njegovih kolega i prijatelja (str. 5, 16, 50, 126, 146, 198, 212, 232, 248), a na početku knjige (str. 5) objavljen je njegov portret s potpisom i podatkom o mjestu i nadnevku rođenja i smrti (Oriovac, 29. studenoga 1925. – Zagreb, 27. kolovoza 2021.).

Znanstveni članci objavljeni u *Zborniku* uglavnom su izvorni znanstveni radovi, napisani i uređeni prema svim suvremenim standardima struke. Svaki članak ima nacrtak na hrvatskom jeziku, sažetak na stranom jeziku, ključne riječi na hrvatskom i na stranom jeziku i popis literature.

Uvodni tekst potpisuje akademik Mislav Ježić (»Stjepan Babić – velikan hrvatskoga jezikoslovlja«, str. 11–15). On piše o životnom i akademskom putu Stjepana Babića i o njegovim velikim zaslugama za hrvatski jezik. Slijedi rad Sande Ham (»Stjepan Babić«, str. 17–49) u kojem se iscrpno analizira Babićevo stvaralaštvo na svim razinama, uključujući književno. Sanda Ham naglasak stavlja na Babićev prinos hrvatskom jezikoslovlju, prvenstveno tvorbi riječi, gramatičkoj i pravopisnoj normi i na njegov prinos normativistici kroz časopis *Jezik* kojemu je Stjepan Babić posvetio polovicu svojega stručnoga života i njime kao urednik upravljao više od tri desetljeća.

U trećem radu prve cjeline objavljena je tematska bibliografija radova akademika Stjepana Babića pod naslovom koji je on sam osmislio (»Bibliografija radova dr. Stjepana Babića«, 51–125). Autori su bibliografije Martina Grčević i Stjepan Babić. Riječ je o bibliografiji koju je Martina Grčević kao suradnica na projektu *Oblici hrvatskoga književnoga jezika* – kojemu je akademik Babić bio voditelj – izradila zajedno sa Stjepanom Babićem i pod njegovim vodstvom.

Bibliografija obuhvaća više od 1000 bibliografskih jedinica, od čega,

kako se navodi u Predgovoru urednika *Zbornika*, 153 znanstvena i stručna članka o tvorbi riječi, 106 članaka o leksikologiji i leksikografiji, 145 članaka o stranim riječima, 70 članaka o terminologiji i onomastici, 44 članka o temama iz područja fonologije, 14 članaka o naglascima, 44 članaka posvećenih oblicima, 27 članaka o stilu i stilistici, 10 članaka o frazeološkim temama, 36 članaka o etimološkim temama, 105 članaka o pravopisnim temama, 70 članaka o jezičnoj kulturi i hrvatskom književnom jeziku općenito, 91 članak o hrvatsko-srpskim jezičnim odnosima, 25 članaka o lektoriranju i lektorima, 59 članaka na teme iz povijesti hrvatskoga književnoga jezika uključujući tekstove koji se odnose na noviju povijest, 76 prikaza i osvrta. Predgovor u »Bibliografiji radova dr. Stjepana Babića« potpisuje akademik Stjepan Babić s nadnevkom 1. lipnja 2011. (str. 53). Bibliografija je dopunjena novijim Babićevim radovima i pokazuje da je on bio jedan od najplodnijih hrvatskih lingvista XX. stoljeća te da mu je tvorba riječi bila glavno područje stručnoga zanimanja.

Druga cjelina knjige *Čuvar hrvatskoga jezika – Zbornik u čast Stjepanu Babiću* sastoji se od znanstvenih radova, većinom posvećenih temama iz Babićeva znanstvenoga opusa. Ona obuhvaća teme iz leksikografije, leksikologije, tvorbe riječi, onomastike, semantike, povijesti jezika, norme i jezične politike i suvremenih jezikoslovnih pitanja te zorno oprimjeruje bogatstvo i širinu Babićeva znanstvenoga rada.

Prvi rad u toj cjelini napisao je njemački slavist i kroatist Leopold Aurburger pod naslovom »O poimanju književnojezične sustavnosti Stjepana Babića općenito i u primjeni na glagolsku tvorbenu skupinu *blagosloviti*« (str. 127–145). Aurburger analizira Babićevo poimanje jezične i književnojezične sustavnosti i normiranosti. Prvo predstavlja Babićevo tumačenje Saussureovih pojmova *langage*, *langue* i *parole*, a potom na Babićevim normativnim zasadama proučava normativni status sedam nesvršenih parnjaka svršenoga glagola *blagosloviti*. Kroatist i slavist iz Rusije Artur Bagdasarov autor je rada »Normativne preporuke u hrvatskim rječnicima« (str. 147–155). Na temelju triju suvremenih jednojezičnih hrvatskih rječnika istražuje i opisuje prvenstveno one normativne preporuke koje se donose uz pomoć uputnica. Nataša Bašić napisala je rad »Jezično-pravopisna previranja u ZAVNOH-u (prinos povijesti hrvatskoga pravopisanja)« (str. 157–188). U njemu se objavljuje i analizira do sada nepoznati rukopis »Primjedbe na pravopis« od 24. rujna 1944. kojemu je autor Slavko Pavešić. U članku Petra Bašića »*Abraham rodi Izaka, Izak rodi Jakova...* o jednoj nedoumici liturgijskog prevođenja« (str. 189–197) raspravlja se o glagolu *roditi* kada se njegova rekcija vezuje uz mušku osobu u nominativu. Tu jezičnu pojavu autor istražuje u starijim i novijim prijevodima *Biblije* na hr-

vatskom jeziku. Stjepan Damjanović potpisuje članak »Zapažanja o izražavanju prošlosti u najstarijoj hrvatskoj tiskanoj knjizi« (str. 199–211). Naglasak njegova istraživanja *Misala po zakonu rimskoga dvora* iz 1483. stavljen je na aorist i imperfekt.

Goran Filipi, koji je prerano preminuo 2021., među prvima se odazvao pozivu i za *Zbornik u čast Stjepanu Babiću* predao rad »Iz istrorumunjske fitonimije: lukovičasto, korijenasto i gomoljasto povrće« (str. 213–231). Anđela Frančić autorica je rada »Jesu li u imenima ulica potrebne titule uz osobno ime i prezime?« (str. 233–247). Autorica proučava i opisuje različite prakse pri imenovanju ulica, a glede dvojake prakse pri uporabi titule predlaže ujednačivanje službene strukture takvih imena.

Urednik Zbornika Mario Grčević napisao je rad »Prinos Stjepana Babića raspravi o postanku hrvatskoga književnoga / standardnoga jezika« (str. 249–272). U njemu raščlanjuje Babićev prinos raspravi o postanku hrvatskoga književnoga / standardnoga jezika koju je 60-ih godina otvorio Dalibor Brozović na zasadama Praškoga lingvističkoga kruga. Vinko Grubišić, hrvatski lingvist iz Kanade, autor je dvaju članaka: »Pavel Jozef Šafárik i hrvatska renesansna književnost« (str. 273–288) i »Pavel Jozef Šafárik o Dalmaciji i njezinu stanovništvu« (str. 289–300). Oba se članka tematski nadopunjuju i obrađuju odnos rane slavistike prema Hrvatima, hrvatskom jeziku i književnosti u XIX. stoljeću. Autor opisuje kako je P. J. Šafárik prepoznao vrijednost hrvatske književnosti, posebice one renesansne, no kako je ujedno Hrvate štokavce i čakavce pokušavao odrediti kao »Srbe«, a hrvatsku kulturnu baštinu slijedom toga proglasiti »srpskom«.

Zrinka Jelaska, kći akademika Stjepana Babića, potpisuje rad »Jezikoslovne postavke sv. Jeronima u spisu *O vječnom djevičanstvu Marijinu*« (str. 301–324) u kojem se tema iz naslova proučava poglavito na temelju hrvatskoga prijevoda spisa koji je objavljen 2006. godine. Slijedi rad Ljubice Josić »Razmatranja Stjepana Babića o jeziku hrvatskih književnika u časopisu *Jezik*« (str. 325–334). Njime se, kako kaže autorica, nastoji dati prinos sintezi Babićevih promišljanja hrvatskoga jezika u njegovim raznolikim funkcijama.

Ivana Kresnik autorica je članka »Rječotvorba naziva za sljedbenike nauka ranokršćanskih filozofa i teologa« (str. 335–351) u kojem osim opisa rječotvorbe donosi i procjenu o normativnoj preporučljivosti pojedinih tvorbenih tipova. Mile Mamić u članku »Imenica *put*, *puti* u hrvatskoj jezičnoj tradiciji i danas« (str. 353–363) analizira različita značenja imenice *put*, *puti* i njezinih izvedenica u hrvatskoj književnojezičnoj povijesti. Ranko Matasović u članku »Hrvatsko-romanska etimološka tumararanja« (str. 365–375) proučava etimologiju riječi *tumarati*, *srozati*, *trp*, *oluja*, *sig* i *vatra*.

Zvonko Pandžić napisao je opsežnu studiju »Hrvatski humanisti, metoda *ad fontes* i začetci historijsko-komparativne gramatike« (str. 377–418) u kojoj istražuje pet autora i njihov filološki prinos: Sv. Jeronima, Hermana Dalmatinca, Ivana Stojkovića, Juru Dragišića i Filipa Vesdina. Pandžić pokazuje kako su oni trajno suoblikovali europsku jezikoslovnu i intelektualnu povijest. Neda Pintarić u radu »*Stup* u etimologiji, semantici i frazeologiji hrvatskoga i slavenskih jezika« (str. 419–429) pristupa zadanoj temi iz perspektive triju lingvističkih disciplina i utvrđuje najmanje osam verbalno-verbalnih značenja leksema *stup*. Dubravka Sesar, preminula 2023., autorica je maestralnoga rada »Hrvatski književni jezik, ne samo njim samim« (str. 431–451) u kojem iz široke slavističke perspektive sagledava početke formiranja i povijesnu periodizaciju hrvatskoga i inih slavenskih književnih (standardnih) jezika. Marija Turk opisuje u svojem radu »Poredbeni prikaz nekih vidova jezične politike u Hrvatskoj i drugim zemljama« (str. 453–473) hrvatsku jezičnopolitičku situaciju u europskom kontekstu. Pokazuje kako jezičnopolitičke mjere koje su u drugim zemljama samorazumljive i u kojima se smatraju jezičnim kultiviranjem, u hrvatskoj javnosti često izazivaju prijepore.

Sanda Lucija Udier autorica je članka »Suvremeni pogled na Babićev opis glagolske prefiksacije u hrvatskome jeziku« (str. 475–488). Zaključuje da je Babićeva knjiga *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku* po svojem obimu i širini »do danas nenadmašena« i da je upravo ona postavila temelje za suvremene kognitivnolingvističke i kognitivnosemantičke radove koji se prema prefiksaciji odnose drugačije nego Babićeva *Tvorba*.

Posljednji rad predstavljenoga zbornika izdvaja se od drugih time što je napisan na slovenskom jeziku: »Različice umetniškoga jezika (govora) s poudarkom na neknjižnih zvrsteh« (*Varijacije umjetničkoga jezika (govora) s naglaskom na neknjiževnim žanrovima*) (str. 489–500). Njegova autorica Nina Žavbi iz Ljubljane bavi se u njem pitanjem kako što učinkovitije bilježiti govor te kakva bi u tom pogledu trebala biti naobrazba studenata.

Zaključno treba reći da knjiga *Čuvar hrvatskoga jezika jezika – Zbornik radova u čast Stjepanu Babiću* pruža bogat uvid u jezikoslovni opus akademi-ka Stjepana Babića i da odlično opisuje njegov utjecaj na očuvanje i razvoj hrvatskoga jezika i hrvatske lingvistike. Zbornik će svakako pridonijeti očuvanju i nastavku tradicije hrvatskoga jezikoslovlja između naraštaja kojemu je pripadao Stjepan Babić i onoga današnjice, no također i novih naraštaja koji će tek stasati. Čestitati i zahvaliti treba svima koji su pridonijeli da *Zbornik* bude objavljen, prije svega autorima pojedinih radova, no i uredniku Mariju Grčeviću koji je svojim uređivačkim radom prikladno i dostojanstveno zahvalio i odao počast svom mentoru, akademskom

učitelju i prijatelju, kako Stjepana Babića opisuje u svojim nekrolozima.¹

Elena Ruža Pelikan

---

¹ Usp. Grčević, Mario: »Napustio nas je profesor Stjepan Babić«, *Jezik*, 68, 4, 2021., 131–133, isti: »In memoriam. Stjepan Babić (1925.–2021.)«, *Croatica*, XLVI, 60, 2022., 241–250, isti: »Stjepan Babić. Oriovac, 29. XI. 1925. – Zagreb, 27. VIII. 2021.«, *Spomenica preminulim akademikima* 253, Zagreb: HAZU, 2023., 43–54.